

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรี ภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน GUIDELINES FOR ECOTOURISM DEVELOPMENT OF NONGHABURI PROVINCE UNDER COMMUNITY'S MANAGEMENT AND PARTICIPATION

สุภาพร สุทธิหสิอง¹, เจอกงาม เวียมศรีปลั่ง², อภิรดี ช้วนตัน¹

¹ สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

² คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรี พื้นที่วิจัยคือ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ 4 แห่ง ในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) วัดสวนแก้ว 3) เกาะเกร็ด และ 4) ตลาดน้ำไทรน้อย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 4 กลุ่ม ได้แก่ องค์การภาคีรัฐ องค์การภาคเอกชน ประชาชนทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย 3 ชิ้นได้แก่ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ผลการสำรวจศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยพบว่า เกาะเกร็ดและวัดสวนแก้ว มีศักยภาพระดับสูง ส่วนวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหารและตลาดน้ำไทรน้อย มีศักยภาพระดับปานกลาง แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี ส่วนผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาในด้านความปลอดภัยและระบบสาธารณูปโภคด้านผลการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วิจัย พบว่า ต้องการให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ชุมชนและทุกคนที่เกี่ยวข้อง (3.66 ± 1.00) รองลงมา คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว (3.65 ± 1.09) และต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3.55 ± 1.05) ส่วนแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วิจัย 4 แห่ง ควรกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) กลยุทธ์ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และ 5) กลยุทธ์ในการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ศักยภาพ, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The purposes of this research were to study the potentiality of tourism resources; the need of the community in developing attractions; the need of the community in involving in ecotourism development in attractions as well as to propose the guidelines for ecotourism development in Nonthaburi province. The sampling areas were 1) Wat Chaloem Phra Kiat Worawiharn, 2) Wat Suan Kaew, 3) Koh Kred and 4) Sai Noi floating market. There were 400 samples including government officers, private sector officials, local people and tourists. Tourism resource audit, tourism facility audit and questionnaires were conducted to obtain the data. The results from the tourism resource audit and the tourism facility audit showed that the potentiality of Koh Kred and Wat Suan Kaew are high. The potentiality of Wat Chaloem Phra Kiat Worawiharn and Sai Noi floating market are medium. The results of the study showed that the needs of the community in developing attractions are tourists' safety and tourism infrastructures, whereas the needs of the community in involving in ecotourism development in attractions are: equitable allocation of benefits from tourism (3.66 ± 1.00), participating in marketing the attractions (3.65 ± 1.09) and tourism impact assessment (3.55 ± 1.05). The guidelines of ecotourism development are divided into 4 strategies including 1) Attraction development 2) Tourism activity development 3) Promoting and supporting the community's knowledge of ecotourism 4) Community participation and income distribution and 5) Marketing development.

Keywords: Ecotourism, Potentiality, Community participation

บทนำ

ในปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นประเทศกำลังพัฒนา การลงทุนทางอุตสาหกรรมหลายประเภทกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับต้นๆ ของประเทศอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศแต่ก็มีสภาวะที่อ่อนไหวง่ายจากเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการสร้างรายได้แก่ประเทศไทยลดลงผลกระทบจากวิกฤติความไม่มั่นคงจากสถานการณ์ต่างๆ เช่น การเมือง ภัยพิบัติธรรมชาติ โรคระบาดเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวประเทศไทยน้อยลง รายได้จากการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องลดลงภาครัฐบาลจึงจัดให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่ต้องแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน โดย

รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายไว้ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวในเอเชียภายในปี พ.ศ. 2551 [1]

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในอดีตมักขาดการใส่ใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การลดลงของปริมาณทรัพยากรธรรมชาติ การเกิดมลพิษ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดความสมดุล ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการสร้าง ความเข้าใจแก่ชุมชนในการจัดการ จึงเกิดมีแนวคิดใหม่ด้านการท่องเที่ยวของผู้ที่เกี่ยวข้องเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (เดิมเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) โดยการประชุมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโลกครั้งที่สองที่จัดขึ้นโดยสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มศว ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเทศไทย เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2539 ได้ลงมติว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ วัฒนธรรม

การจัดการอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน และสิ่งสำคัญคือต้องให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ว่า คำว่าสิ่งแวดล้อมมิได้หมายถึงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติเท่านั้นแต่ยังรวมถึงศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ และชุมชนเข้าไปด้วย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [2]

นนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มภาคกลาง 5 จังหวัดปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วย นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานี จังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวจำนวนมาก เพราะระยะทางไม่ห่างจากกรุงเทพ ฯ สามารถใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวเพียงวันเดียว นอกจากนี้จังหวัดนนทบุรียังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์และหลากหลายทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ จากที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรีภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้เลือกพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี 4 อันดับแรกที่นักท่องเที่ยวนิยม เป็นพื้นที่ในการศึกษา โดยสุ่มสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในวันหยุด ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดสวนแก้ว เกาะเกร็ด และ ตลาดน้ำไทรน้อย เพื่อให้ได้ข้อมูล อันจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณพื้นที่ศึกษา

4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่วิจัย คัดเลือกจากการสุ่มนับจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด 4 อันดับแรกในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดนนทบุรี ซึ่งกระจายอยู่ 4 อำเภอ ประกอบด้วย (ภาพที่ 1) 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร อำเภอเมือง 2) วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ 3) เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และ 4) ตลาดน้ำไทรน้อย อำเภอไทรน้อย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่ม ตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่มดังต่อไปนี้

องค์กรภาครัฐ ได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี ปลัดอำเภอ หัวหน้าศูนย์ท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดนนทบุรีหรือการบริหารส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านและครู

องค์กรภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอาหารและที่พัก ยานพาหนะขนส่ง และร้านขายของที่ระลึก

ประชาชน ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยบริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่วิจัย

นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล

รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน **400 ตัวอย่าง** โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว และแบบสอบถามองค์กร ชุมชน และนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แหล่ง ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบคุณภาพความเชื่อมั่นโดยกำหนดค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ก่อนนำไปใช้จริง

การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม มาวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

1. ข้อมูลจากการสังเกตการณ์

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัยโดยตรง ได้นำมาสรุปตามประเด็นเนื้อหาของการสังเกตการณ์ในภาพรวม

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามมาครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาจัดทำจัดกระทำ ดังนี้

- 1) การตรวจสอบความสมบูรณ์และข้อมูลจากแบบสอบถามและลงรหัสข้อมูล
- 2) นำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในรูปแบบดังนี้

3.1) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะนำมาใส่ในแบบสำรวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบประเมิน 10 ความต้องการพื้นฐาน (10 basic needs) ได้แก่ ป้ายบอกเส้นทาง สิ่งบ่งชี้จุดท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว สุขา ร้านอาหารและร้านเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การสื่อความหมาย การกำหนดเส้นทางเดิน มีคฤหาสน์ท้องถิ่น และป้ายข้อมูลโบราณสถาน หากมีตั้งแต่ 8 ข้อขึ้นไป ถือว่ามีศักยภาพสูง มี 5-7 ข้อ ถือว่ามีศักยภาพปานกลาง และมีน้อยกว่า 5 ข้อ ถือว่ามีศักยภาพต่ำ

3.2) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตอีก

ส่วนหนึ่งจะนำมาใช้ในแบบสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (resource audit)

3.3) ข้อมูลจากแบบสอบถามจะ

ใช้สถิติสถิติแบบบรรยาย (descriptive statistics) ในการนำเสนอข้อมูล ได้แก่ สถิติที่ใช้บรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร อาทิ นำมาแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรี ภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถรายงานผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 10 ความต้องการพื้นฐาน (10 basic needs พบว่า (ตารางที่ 1) เกาะเกร็ดและวัดสวนแก้วมีระดับศักยภาพระดับสูง ส่วนวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร และตลาดน้ำไทรน้อยมีศักยภาพระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรีได้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพ ความโดดเด่น จุดแข็ง จุดอ่อน ในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง

1. วัดเฉลิมพระเกียรติ ฯ (ศักยภาพระดับปานกลาง)		2. วัดสวนแก้ว (ศักยภาพระดับสูง)	
<p>คุณภาพ : 5 คะแนน ขาดศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวร้านขายของที่ระลึกป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น</p>	<p>ความโดดเด่น : ร่มรื่น สวยงามด้านศิลปกรรมเป็นฉากละครและภาพยนตร์หลายเรื่องบิ่อมเก่าสมัยอยุธยาตอนปลาย มีศิลปะราชนิยมในรัชกาลที่ 3 ที่โดดเด่นสวยงามจนได้รับรางวัลการอนุรักษ์ดีเด่น ระดับประเทศ</p>	<p>คุณภาพ : 8 คะแนน ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอธิบาย การสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย</p>	<p>ความโดดเด่น : พระพิศาลธรรมพาที(หลวงพ่อยอม) พระนักเทศน์ชื่อดัง มีโครงการต่างๆ ที่ช่วยเหลือสังคมเป็นจุดดึงดูดให้ชุมชนสนใจเข้าฟังธรรมะ บริจาคเงินและสิ่งของอุดหนุนสินค้าและมาเยี่ยมชม</p>
<p>จุดแข็ง : มีความหลากหลายทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน มีทางเข้าทั้งทางบกและทางน้ำ</p>	<p>จุดอ่อนและอุปสรรค : ไม่มีรถประจำทางและเรือสาธารณะเข้าถึง การเดินทางจึงไม่สะดวกนักท่องเที่ยวมักมาด้วยรถส่วนตัว รถรับจ้าง เรือส่วนตัวหรือเรือรับจ้างเหมาลำ</p>	<p>จุดแข็ง : พระอาจารย์ชื่อดัง การบริจาคสิ่งของ อบรมธรรมะ อบรมอาชีพซื้อสินค้ามือสองราคาถูก</p>	<p>จุดอ่อนและอุปสรรค : เมื่อมีสิ่งของบริจาคมากจนล้นวัดทำให้ภูมิทัศน์ที่เคยสวยงาม ร่มรื่นหายไปขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างประเทศทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมาเยี่ยมชมไม่มาก</p>
3. เกาะเกร็ด (ศักยภาพระดับสูง)		4. ตลาดน้ำไทรน้อย (ศักยภาพระดับปานกลาง)	
<p>คุณภาพ : 8 คะแนน ขาดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำนอกจากต้องติดต่อล่วงหน้าก่อนไม่มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว</p>	<p>ความโดดเด่น : สภาพแวดล้อมสวยงามเนื่องจากมีลักษณะของพื้นที่แยกจากแผ่นดิน มีวิถีชีวิตของชาวบ้านแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่มีเชื้อชาติมอญ จึงมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวมอญ</p>	<p>คุณภาพ : 6 คะแนน ขาดการกำหนดเส้นทางเดินในแหล่งท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ป้ายบอกทางและข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว</p>	<p>ความโดดเด่น : ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีสินค้าที่หลากหลาย ราคายุติธรรม</p>
<p>จุดแข็ง : วิถีชีวิตที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ ประเพณีและเอกลักษณ์ของชุมชนชาวมอญ เช่น เจดีย์วัดมอญ เครื่องปั้นดินเผา อาหารมอญโบราณ ความมีอัธยาศัยของชุมชน สินค้าราคายุติธรรม</p>	<p>จุดอ่อนและอุปสรรค : ขาดการประชาสัมพันธ์และการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานในหลายด้าน เช่น การคมนาคม ร้านอาหาร ทำให้นักท่องเที่ยวที่สนใจกลับมาเที่ยวซ้ำมีจำนวนน้อยระยะหลังมีน้ำท่วมประจำทุกปีและเส้นทางเดินแออัด</p>	<p>จุดแข็ง : ธรรมชาติที่สวยงามของตลาดที่ใกล้คลอง และวัดไทรใหญ่</p>	<p>จุดอ่อนและอุปสรรค : ไม่มีรถประจำทางผ่าน ขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบถึงกิจกรรม</p>

2. ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม จากการศึกษาความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนต้องการให้ส่วนราชการเข้ามาพัฒนาทุกด้านในระดับสูงทั้งหมด โดยเรียงลำดับความต้องการจากมากที่สุดไป

ยังความต้องการระดับน้อยที่สุด ดังนี้ (ตารางที่ 2) อันดับ 1 ด้านความปลอดภัย และระบบสาธารณูปโภค (3.67±0.99) รองลงมา คือ ด้านบริการ (3.63±0.94) ด้านกิจกรรม (3.58±0.91) ด้านบุคลากร (3.55±0.85) ด้านสถานที่ (3.51±0.81) และด้านการเข้าถึง (3.41±0.94) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม

อันดับ	ความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ด้านความปลอดภัยและด้านระบบสาธารณูปโภค	3.67	0.99	สูง
2	ด้านบริการ	3.63	0.94	สูง
3	ด้านกิจกรรม	3.58	0.91	สูง
4	ด้านบุคลากร	3.55	0.85	สูง
5	ด้านสถานที่	3.51	0.81	สูง
6	ด้านการเข้าถึง	3.41	0.94	สูง

3. ผลการวิเคราะห์ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมอยู่ในระดับสูง (3.48 ± 0.70) ประเด็นที่ชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ต้องการให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจาก

กิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง (3.66 ± 1.00) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว (3.65 ± 1.09) และต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3.55 ± 1.05) ตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อันดับ	ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ต้องการให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง	3.66	1.00	สูง
2	ต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	3.65	1.09	สูง
3	ต้องการให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.55	1.05	สูง
4	ความร่วมมือกับคนในท้องถิ่นรวมกลุ่มด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	3.54	1.01	สูง
5	ต้องการให้นักท่องเที่ยวใช้บริการด้านการท่องเที่ยวโดยคนที่อาศัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยว	3.53	0.99	สูง
6	การตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.52	1.07	สูง
7	การตัดสินใจเพื่อกำหนดมาตรการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	3.50	1.02	สูง
8	ให้มีการประเมินผลที่เกิดจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3.49	1.05	สูง
9	ให้มีการประเมินผลที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.43	1.09	สูง
10	การตัดสินใจในการกำหนดกฎระเบียบในแหล่งท่องเที่ยว	3.42	1.05	สูง
11	การจัดแสดงสารคดีชีวิต วิถีวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น	3.40	1.06	สูง
12	ต้องการให้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเองทั้งหมด	3.39	1.04	สูง

ตารางที่ 3 ความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ต่อ)

อันดับ	ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
13	การประชุมแผนและนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.39	1.02	สูง
14	การได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	3.34	1.13	สูง
15	ช่วยบริจาคทรัพย์สินเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3.33	1.02	สูง
รวม		3.48	0.70	สูง

4. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรีภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน
 จากผลการสำรวจพื้นที่และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้สรุปข้อมูลจากชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อนำเสนอเป็นกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนนทบุรี จำแนกได้ 5 ด้าน ดังนี้

1) กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

- 1.1) จัดระเบียบร้านค้า/ร้านขายของที่ระลึก ใส่ใจซุขอนามัยและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม
- 1.2) จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว
- 1.3) จัดให้มีห้องน้ำห้องสุขาเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
- 1.4) จัดระเบียบด้านความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนและนักท่องเที่ยว
- 1.5) ส่งเสริมโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 1.6) สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2) กลยุทธ์ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

- 2.1) พัฒนาระบบสื่อความหมาย เช่น ป้าย สื่อความหมาย มัคคุเทศก์ แผ่นพับ แผนที่
- 2.2) ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นมิตร

- ต่อสิ่งแวดล้อม ล้อม เช่น จัดสัปดาห์ปลอดถุงพลาสติก
- 2.3) จัดทำปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญในรอบปีตามประเพณีของชุมชนท้องถิ่น
 - 2.4) จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันหยุด วันสำคัญทางศาสนา และในช่วงเทศกาลให้ชุมชนมาร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ในแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา
 - 2.5) สนับสนุนให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน
 - 2.6) สนับสนุนให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา ประเพณีการเล่นของท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปเผยแพร่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้
 - 2.7) สร้างเอกลักษณ์ด้านสินค้าและบริการให้เป็นจุดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทตลาด

3) กลยุทธ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนความรู้แก่ชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- 3.1) ส่งเสริมให้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 3.2) จัดโครงการอบรมภาษาอังกฤษแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 3.3) จัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมจากมลพิษ
- 3.4) สนับสนุนให้มีการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการ

การท่องเที่ยว

3.5) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

4) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

4.1) จัดประชุมผู้นำชุมชนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวในการดำเนินการ ปัญหาและร่วมหาแนวทางการแก้ไขในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

4.2) การประชุมระดมความคิดเห็นของชุมชนในการพัฒนา ปรับปรุง เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวควรทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

4.3) จัดอบรมเยาวชน ชุมชนท้องถิ่นที่มีความสนใจเพื่อสร้างมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น หรือ มัคคุเทศก์น้อยหรือเพื่อแนะนำบริการและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

4.4) กำหนดราคาการให้บริการที่เป็นมาตรฐานและเป็นธรรม

4.5) มีการจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่สาธารณชนและชุมชน

5) กลยุทธ์ในการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์

5.1) โฆษณาประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ โดยเน้นการนำเสนอเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เทศกาลและประเพณี วิถีชีวิตชาวมอญผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

5.2) สร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ โดยประสานความร่วมมือในการจัดโปรแกรมนำเที่ยวให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นประจำ

5.3) จัดทำแผนพับเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แจกจ่ายในศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัย พบว่า เกาะเกร็ดและวัดสวนแก้ว มีระดับศักยภาพระดับสูง ส่วนวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหารและตลาดน้ำไทรน้อย มีศักยภาพระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับ

ศักดิ์ชัย เสนาพรหม [3] ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด พบว่า นักท่องเที่ยวคนไทยที่ไปเที่ยวเกาะเกร็ด มีความมุ่งหมายตั้งใจไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว เพราะมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งจูงใจต่อการเลือกมาท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณี อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปตามกระแสของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ที่ไม่ไกลมาก เพราะมีเวลาน้อย

ด้านความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความต้องการให้ทางราชการมาช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านสถานที่ ต้องการลานกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก รองลงมา ต้องการให้สร้างสิ่งปลูกสร้างที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติของท้องถิ่น และต้องการให้มีร้านจำหน่ายอาหารพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึกตามลำดับ โดยต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ ต้องการสิ่งปลูกสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติของท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Mochny [4] ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบธรรมชาติเป็นสิ่งสะท้อนถึงการกระทำ โดยความสนใจอิสระเกิดจากแรงจูงใจภายในของชุมชน เรื่องไขการแก้ปัญหาสถานการณ์ที่วิกฤตในสายตาชุมชนทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิต

ด้านความปลอดภัยชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องการด้านตรวจ ป้อมยามอาคารปฐมพยาบาลไฟส่องทางในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากบางแหล่งท่องเที่ยวไม่มีเจ้าหน้าที่คอยเดินตรวจตราให้ความปลอดภัยแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว ถ้าเกิดเหตุร้ายจะไม่มีใครช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ในลำดับที่สามในเรื่องความต้องการความปลอดภัย

ด้านระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องการไฟฟ้าระบบการเก็บขยะ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าพื้นที่ท่องเที่ยวมีบริเวณกว้าง ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเที่ยวในช่วงกลางวัน กลางคืนจะมีน้อยจึงทำให้ติดตั้งไฟฟ้าไม่ทั่วถึง ส่วนเรือขยะในแหล่งท่องเที่ยวมีจำนวน

มากจัดเก็บไม่ทัน จำนวนถึงขยะมีน้อยไม่พอเพียง ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาก ทำให้เกิดปัญหาขยะล้น บริเวณแหล่งท่องเที่ยวสกปรก **ด้านการบริการ** ควรมีเอกสารแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด นนทบุรีแจกหรือขายราคาถูกรองลงมา คือ การจัดทำป้ายสื่อความหมาย เนื่องจากเอกสารที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรีและป้ายสื่อความหมายเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์จังหวัด ยังมีน้อย **ด้านบุคลากร** ต้องการให้รัฐสนับสนุนแรงงานท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ เนื่องจากต้องการหารายได้เสริมนอกจากการทำอาชีพหลัก และควรมีฝึกอบรมภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เบื้องต้นให้กับบุคลากรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว **ด้านกิจกรรม** ต้องการให้สืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิง

นิเวศเชื่อมโยงในจังหวัด ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความตระหนักถึงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เรียบง่าย ซึ่งสอดคล้องกับมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมของพจนานุกรม [5] ที่ว่าควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการรู้เท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน

ด้านความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงทุกข้อโดยประเด็นที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ ต้องการให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง รองลงมา คือ ต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

พระอุโบสถศิลปะแบบราชนิยมในรัชกาลที่ 3 และ กำแพงวัดที่คล้ายกับกำแพงพระราชวังของวัดเฉลิมพระเกียรติฯ

จุดทางเข้าวัดสวนแก้ว

ร้านค้าผักปลอดสารพิษ
หนึ่งในกิจกรรมภายในวัดสวนแก้ว

ภาพที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

ทำขึ้นเรือหน้าวัดปรมัยยิกาวาสไปยังเกาะเกร็ด

เจดีย์เอียงจุดสังเกตว่าได้มาถึงเกาะเกร็ด

ตลาดน้ำไทรน้อย

รถกระแทะนำเที่ยวภายในบริเวณ
ตลาดน้ำไทรน้อย

ภาพที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา (ต่อ)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น [6] ที่ต้องการให้ชุมชนในท้องถิ่นมีความรักหวงแหน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างเหมาะสมโดยส่วนร่วมในการประเมินผลและกำหนดนโยบาย ซึ่งสิ่งสำคัญควรพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลให้มีลักษณะความเป็นผู้นำ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพและเข้มแข็งสามารถดูแลจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนได้เองและส่งผลให้ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนดียิ่งขึ้นต่อไป

โดยสรุปแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่วิจัยทั้ง 4 แหล่งควรกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) กลยุทธ์

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) กลยุทธ์ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการให้ความรู้แก่ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และ 5) กลยุทธ์ในการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ไม่สามารถครอบคลุมได้ทุกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเวลาและงบประมาณ หากสามารถขยายผลการศึกษาให้ครอบคลุมได้ทุกแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้ข้อมูลต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2547). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2547-2551*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [2] Pleumarom, A. (2553). *Clearing House for Reviewing Ecotourism, No.2 ; Ecotourism : A New "Green Revolution" in the third World*. [online] เข้าถึงได้จาก : <http://www.twinside.org.sg/title/eco2.htm>. 2553.
- [3] ศักดิ์ชัย เสนาพรหม. (2548). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. สารนิพนธ์ วท.ม. (การจัดการนันทนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [4] Mochny, I.S. (1983). The Primary Health Care approach in health and development. *Proceedings of an intergovernment meeting in Asia and Pacific*, Bangkok, pp. 7 – 10.
- [5] พจนา สวนศรี. (2546). *โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กองทุนแคนาดาประจำประเทศไทย.
- [6] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.